

VIKBA11

Selekční jazyky

27. 9. 2019: Základní pojmy, vztahy, terminologie SJ
(P2)

FF MU, podzim 2019

Mgr. Josef Schwarz

126172@mail.muni.cz

Úkol č. 1

A - Patříčná řešení

- 1. SELEKČNÍ JAZYKY V UŽŠÍM SMYSLU (užívané pro zpracování dokumentů nebo informací)
 - Religionistika – [ČTT](#) (2x)
 - Pedagogika – [ČPT](#)
 - Psychologie - [Thesaurus of Psychological Index Terms](#)
 - Neurologie – [Neurologie-Thesaurus](#)
 - Průmysl – [MPT](#)
 - Fotografie - [AAT](#)
- 2. TAXONOMIE (klasifikace používané pro identifikaci a třídění jevů/předmětů)
 - Lékařství: Psychické poruchy – [DSM-5](#); Zdravotnické zákroky - [ICHI](#)
 - Botanika: Cyanobakterie – [Cyano DB](#)
 - Geografie: Území ČR – [CZ-NUTS](#)
 - Vzdělávání – [ISCED](#)
 - Ekonomika – [Odpisové skupiny](#)
 - Volný čas: šachová zahájení - [ECO](#)
 - Maloobchod – kódy [PLU](#)
- 3. ONTOLOGIE (sémantické sítě)
 - Lexikologie
 - [WordNet](#)

Úkol č. 1

B - odlehlá řešení

○ JINÉ SYSTÉMY NEŽ SELEKČNÍ JAZYKY

- I. Dotazovací jazyky
 - SW rozhraní - [GraphQL](#)
- II. Třídníky
 - Automobily - [typy](#)
- III. Systémy „rodných čísel“
 - Knihy - [ISBN](#)
 - Budovy - Označení místností v budovách MU
 - Léčiva - [Registrační číslo léčiv](#)
 - Doprava: Automobily – [VIN kódy](#), [SPZ](#); tramvaje – [kód DPMB](#)
 - Média – [TV Samsung](#)
- IV. Terminologie
 - Knihovnictví a informační věda – [TDKIV](#)
 - Anatomie rostlin - [Základní slovník rostlinné anatomie](#)
- V. Bibliografické databáze
 - Geoinformatika - [ASGI/ASTI](#)
- VI. Portály
 - Biologie - [BioONE](#)

Úkol č. 1

C - mimochodná řešení

- **Nekonkrétní SJ, odkazy na obecné definice apod.**

- ČSN – katalogizace ([odkaz](#))
- Sběratelství ([odkaz](#))
- Knihovna, knihovnictví ([odkaz](#))

- **Pozn. 1: Množiny řešení A, B a C vyjadřují shodu se zadáním:**

- A1: řešení zcela v souladu se zadáním
- A2 a A3: řešení z oblasti širší oblasti organizace znalostí, taxonomie a ontologie jsou specifické sémantické systémy, které se od selekčních jazyků v užším smyslu liší některými podstatnými vlastnostmi (např. taxonomie jsou většinou jednohlediskové a primárně slouží pro třídění jevů/předmětů, nikoli obsahu dokumentů)
- B: nic z této množiny nejsou selekční jazyky v užším slova smyslu, nejbliže k nim má množina BIII., což jsou většinou formalizované identifikátory konkrétních předmětů
- C: množina řešení, ve kterých zřejmě nebylo pochopeno zadání

- **Pozn. 2: Všechny odkazy jsou převzaty přímo ze studentských řešení.**

Charakter selekčního jazyka z hlediska lingvistiky

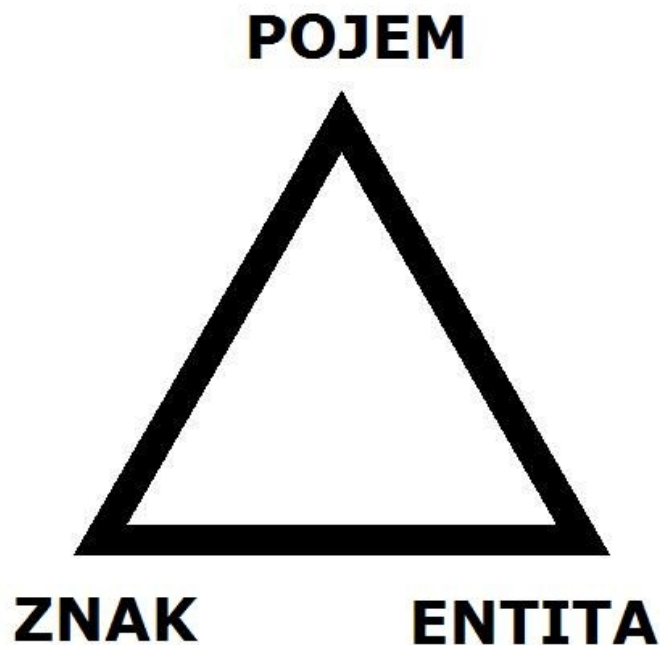
Základní lingvistické pojmy (výběr)

- komunikace, lingvistika, lexikografie, lexikologie, terminologie, sémiotika
- jazyk (*přirozený jazyk*, *umělý jazyk*, formální jazyk), metajazyk
- symbol, znak, pojem (intenze, extenze, denotát), význam, smysl, kód, *sémantický trojúhelník*, arbitrárnost znaku
- gramatika, morfologie, syntax
- lexikum, lexikální jednotka, slovo, sousloví, inverze, termín
- homonymie, homofonie, homografie, polysémie, synonymie, antonymie
- hyponymie, hyperonymie, kohyponymie, meronymie, holonymie

Výklad těchto i dalších termínů, se kterými budeme pracovat, najdete v [databázi TDKIV](#).

Sémantický trojúhelník

- Vztah mezi pojmem, znakem a předmětem (skutečností) vyjadřuje sémantický (sémiotický) trojúhelník:

Charakter SJ z hlediska lingvistiky 1

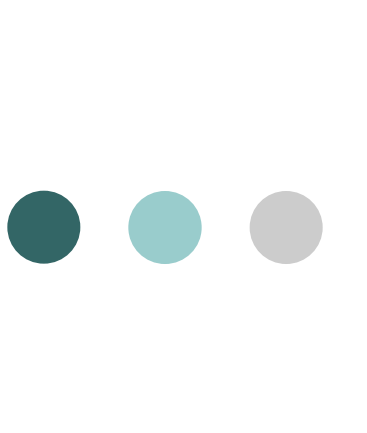

- Přirozený jazyk (PJ) má dvě základní složky: **slovník** (lexikum) a pravidla, jak s tímto slovníkem nakládat, tedy **gramatiku**. Součástí gramatiky je **morfologie**, tedy nauka o tom, jak se slova ohýbají (flexe) nebo tvoří (slovotvorba), a **syntax**, tedy způsob, jakým se slova spojují do vět.
- Podobně i SJ má tyto tři složky, tedy **slovník, morfologii a syntax**.

Charakter SJ z hlediska lingvistiky 2

- Srovnání tří základních složek SJ a PJ:
 - Lexikum
 - lexiku (slovníku) PJ odpovídají u SJ **řízený slovník** nebo **klasifikační tabulky**
 - slovu nebo slovnímu spojení v PJ odpovídá u SJ **pořádací znak**, který je u předmětových SJ vyjádřen **lexikální jednotkou**, u systematických SJ **klasifikačním znakem**
 - Morfologie
 - morfologii (přesněji její části, slovotvorbě, protože flexi nelze u SJ uplatnit) PJ odpovídají u SJ **pravidla pro tvorbu pořádacích znaků** (zde je jednou z podstatných otázek především míra prekoordinace/postkoordinace pořádacích znaků)
 - Syntax
 - syntaxi (skladbě) PJ odpovídají u SJ **pravidla pro indexaci (klasifikaci) a formulaci dotazu při vyhledávání** (tedy pravidla pro spojování a kombinaci pořádacích znaků)
 - větě v PJ odpovídá v SJ **selekční obraz dokumentu** nebo **selekční obraz dotazu**

Příklad normativní definice

-
- **ČSN 01 0193:** „*Selekční jazyk je řízený soubor lexikálních jednotek vybraných z přirozeného jazyka a užívaných k vyjádření témat dokumentů*“
 - **Korigovaná definice (pracovní):**
„*Selekční jazyk je umělý jazyk určený pro vyjádření a vyhledávání obsahu dokumentů. Skládá se ze slovníku, tj. řízeného (strukturovaného) souboru pořadacích znaků, dále pravidel jejich tvorby a pravidel jejich užívání při věcném zpracování a vyhledávání dokumentů.*“